



ARCHIWUM PAŃSTWOWE  
W GDAŃSKU

## Historia Archiwum

---



Archiwum Państwowe w Gdańsku - jako urząd zwany wówczas Königlich Staatsarchiv für Westpreussen - rozpoczęło swoją działalność 1 kwietnia 1901 r. Początkową siedzibą archiwum był ratusz Głównego Miasta. Przeniesienie do własnego gmachu przy Hansaplatz 5 (obecnie Wałowa 5) nastąpiło w grudniu 1902 r. Do wybuchu I wojny światowej zasadniczą część zgromadzonego w Gdańsku zasobu stanowiły zbiory archiwum miejskiego oraz przejęte z Archiwum Państwowego w Królewcu materiały władz administracji państwowej, kościelnej, gospodarczej i sądów. Dużą grupę akt zgromadzili archiwiści, którzy penetrując

archiwa miast, cechów, bractw, stowarzyszeń, klasztorów, kościołów przejęli jako depozyt do zasobu archiwum wiele starych dokumentów, rękopisów, ksiąg. Kolejne źródła dopływu archiwaliów stanowiły współcześnie działające instytucje państwowe. Klęska Prus w I wojnie światowej i możliwość utraty terenu Pomorza Gdańskiego na rzecz odrodzonego państwa polskiego - a wraz z nim, w myśl zasady proveniencji terytorialnej, części zasobu Archiwum, ponadto aż do 1939 r. nierozstrzygnięta sytuacja prawna Archiwum Państwowego Wolnego Miasta Gdańska (Staatsarchiv der Freien Stadt Danzig) spowodowały, że w latach 1918-1938 wywieziono materiały archiwalne z registrarur byłych urzędów pruskich i Archiwum Państwowego do urzędów w Berlinie oraz do archiwów w Berlinie, Królewcu i Szczecinie. Łącznie wywieziono około 1000 m.b. akt. Długotrwałe negocjacje strony polskiej z przedstawicielami gdańskiego Archiwum w okresie międzywojennym w celu ustalenia zasobu, który winna otrzymać Polska, nie przyniosły jednak większych rezultatów.



Po objęciu okupacją Pomorza Gdańskiego przez hitlerowców we wrześniu 1939 r. i wcieleniu Wolnego Miasta Gdańska do Trzeciej Rzeszy, akta najważniejszych urzędów i instytucji oraz instytucji międzynarodowych, wytworzone tutaj w okresie 20-lecia międzywojennego, wywieziono do Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeszy w Berlinie. Pozostałe przejęło Archiwum Państwowe w Gdańsku, przemianowane wówczas na Reichsarchiv Danzig. Pod koniec 1944 r. władze gdańskiego Archiwum podjęły akcję zabezpieczania najcenniejszych zbiorów przed zbliżającym się od wschodu frontem. W marcu 1945

r., w toku prowadzonych działań wojennych, spłonął budynek Archiwum wraz z pozostałymi w nim aktami. Z zasobu ocalały akta wywiezione poza Gdańsk do majątków na Pomorzu Zachodnim oraz na teren Niemiec i pozostawione w piwnicach budynku administracyjnego archiwum. Zbiory ukryte na

terenie samego Gdańska spłonęły.



Po zakończeniu II wojny światowej w dniu 17 grudnia 1946 r. utworzone zostało polskie Archiwum Państwowe w Gdańsku. Stały przed nim trudne zadania, w tym: odbudowa spalonego gmachu, odbudowa historycznego zasobu, który zgromadzono w Archiwum do 1945 r. oraz zabezpieczenie i zgromadzenie akt pozostałych w archiwach i registraturach niemieckich urzędów. W ciągu kilku lat zrealizowano większość z nich. W 1950 r. oddano do użytku odbudowane magazyny, zasób liczył już 2295 m.b. akt. Zdołano także odzyskać zasób Staatsarchiv w około 50 %. Przystąpiono do uporządkowania i zewidencjonowania zgromadzonych materiałów

archiwalnych, a następnie do ich udostępniania do badań naukowych i w celach wystawienniczych. Równolegle archiwum zaczęło również nadzorować i kształtować materiały archiwalne powstające w urzędach, instytucjach i zakładach. Funkcje kontrolne nad nimi wykonywały przede wszystkim utworzone w latach 50. archiwa powiatowe podległe na terenie województwa gdańskiego Wojewódzkiemu Archiwum Państwowemu w Gdańsku (pod tą nazwą funkcjonowało od 1952 r.). W dalszych latach, w wyniku zmian administracyjnych kraju, zniesienia powiatów, archiwa te uległy likwidacji, a ich zasób przejęło Archiwum Państwowe w Gdańsku - zwane tak od 1983 r. W związku z dalszym przyrostem zasobu, Ekspozytura w Gdyni po otrzymaniu dużego lokalu uległa rozbudowie i w 1997 r. otrzymała status oddziału zamiejscowego. W dniu 16 lipca 2012 r. rozpoczęły się prace budowlane związane z inwestycją polegającą na rozbudowie i przebudowie Archiwum Państwowego w Gdańsku.